

Libertatea de expresie a presei în România

Intro

Lucrarea de față își propune analizarea problemelor ce se ridică în plan instituțional legate de exercitarea libertății de exprimare în România (în special libertatea de expresie a presei). Deși proclamată ca liberă, presa din țara noastră se confrunta cu o serie de imixțiuni politice, financiare și de altă natură. Văzută de cele mai multe ori ca „tabără adversă”, jurnaliștii sunt ținta presiunilor factorilor de decizie ai momentului. Pe de altă parte, deontologia jurnaliștilor (care lasă de dorit în unele cazuri) sau lipsa de profesionalism a celor care „fac presă” sunt o țintă ușoară pentru presiunile externe actului jurnalistic.

Lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale

Ca fundament al unui stat democratic, libertatea de exprimare este văzut drept o garanție a celorlalte drepturi și libertăți cetățenești. Nu de puține ori, însă, dreptul de exercitare a libertății de exprimare intră în conflict cu dreptul persoanei la onoare, demnitate și reputație profesională. Atunci când ziariștii își exercită dreptul de a se exprima liber într-un spațiu public, ei trebuie să țină cont de anumite îngrădiri deontologice și de natură etică.

Fapte si judecăți de valoare. Expunerea unor fapte are un efect sporit de convingere. În același timp, necesită demonstrarea veridicității faptelor. Formularea de opinii este legată de perceperea subiectivă a realității și de aceea este imposibil de demonstrat corespondența lor cu realitatea. Practic, numai expunerea de fapte poate fi verificată prin suprapunerea cu realitatea obiectivă, prin urmare, în cazul formulării de opinii, legea nu poate impune verificarea.

Dezbateri politice. Au fost identificate trei grupuri de informații după conținut: expresia politică, cea artistică și cea comercială. Expresia politică este privită în sens larg, adică incluzând nu numai informația privind alegerile, politicienii și partidele politice, ci și orice altă informație privind chestiuni a căror clarificare pare a fi în interesul publicului. În general, expresia politică în sens larg capătă protecție superioară celorlalte tipuri de expresie. Într-un caz de defăimare este important să se determine contextul în care reclamatul a pronunțat sau a publicat expresia respectivă.

Interesul public. Presei îi revine un rol important în informarea opiniei publice asupra chestiunilor de interes public și de aceea trebuie să aibă o anumită libertate decizională atunci când comentează unele chestiuni de interes politic sau public. Cu cât expresiile se apropie mai mult de “discuții publice afectând viața comunității”, cu atât ele necesită mai multă protecție de orice limitare¹.

Persoane publice, persoane private. Persoanele particulare se bucură de un drept larg de a critica liderii politici, oficialitățile, guvernele și instituțiile statale și ele pot fi pedepsite pe cale civilă sau penală numai în cazul în care criticile lor sunt false din punct de vedere factologic sau excesiv de ofensatoare. Criticile aduse oamenilor politici pot fi îndreptățite doar în ceea ce privește activitatea sa politică.

De asemenea, codul deontologic adoptat de Clubul Român de Presă, specifică datoria jurnalistului de a relata adevărul (indiferent de consecințele sale), ca urmare a respectării dreptului cetățeanului de a fi corect informat.

Libertatea presei pe internet

Expansiunea mijloacelor de propagare a știrilor și a informațiilor pe internet, determină statele (dezvoltate sau în curs de dezvoltare) să se gândească la îngrădirea răspândirii acestora cu ajutorul acestui mijloc de informare în masă, continuând astfel seria actelor de cenzură generate de apariția telefonului, a radioului și a televiziunii.

---

¹ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Convenției Europene pentru Drepturile Omului*

Totuși, aplicarea unei cenzuri pe internet s-a dovedit a fi o treabă nu tocmai ușoară, în principal datorită faptului că cyber-spațiul este pretutindeni, dar „cartierul general” nu e de găsit. Nici un guvern nu a reușit încă să controleze propagarea unui mesaj originat în altă țară, dezbaterile aprinse pe marginea unei „noi ordini mondiale în ceea ce privește informația și comunicațiile” neputând furniza un standard pentru fluxurile de știri ce trec de granițele statului.

Nici chiar guvernele democratice nu își pot permite să ignore potențialul (virtual nelimitat) al internetului atunci când vine vorba de propagarea informațiilor. Statele democratice sunt nevoite să asigure reguli și reglementări adecvate, infrastructura electronică fiind monitorizată pentru a se evita apariția monopolurilor media. Trei căi sunt folosite de guverne pentru a cenzura conținutul materialelor de pe Internet: (1) Internetul ca instrument – reguli și reglementări clare de folosire a cyber-spațiului, (2) aplicarea restricțiilor deja existente publicațiilor clasice și a mass-media celor care sunt publicate pe Web, (3) filtrarea conținutului Internetului prin controlarea serverelor, ori (4) cenzurarea conținutului electronic inacceptabil, după ce acesta a fost transmis via Internet. Spre deosebire de primii ani ai telecomunicațiilor, Internetul nu are nevoie nici de monopol de stat și nici de cel privat, ambele fiind descurajate.

Declarația Universală a Drepturilor Omului consfințește „dreptul la libera opinie ... prin orice fel de mijloc de propagarea a informației, indiferent de frontiere”. Revizionistii acceptă, însă, așa-numitele „restricții permise” – modificări ale libertății în scopul protejării securității naționale, a sănătății publice sau a moralității, valorile culturale sau alte motive ce impun cenzura².

Hărțuirea ziariștilor

---

² www.freedomhouse.org

Problema hărțuirii ziariștilor români este una des semnalată de organismele ce se ocupă cu monitorizarea presei (Agenția de Monitorizare a Presei – Academia „Cațavencu”, Asociația pentru Protejarea și Promovarea Libertății de Exprimare ș.a.), cazuistica în acest sens fiind una destul de bogată. Recent, cazul corespondentului local la Timișoara al ziarului „Evenimentul Zilei”, Ino Ardelean, este relevant pentru condiția ziariștilor și modul în care reacționează cei ce se simt vizați de exercitarea libertății de exprimare.

În data de 3 decembrie 2003, Ino Ardelean, redactor al secției politice, a fost atacat de persoane necunoscute și bătut până când și-a pierdut cunoștința (fiind ulterior spitalizat cu fracturi craniene și două fracturi ale maxilarului). Ardelean a relatat de multe ori implicarea politicianilor locali în afacerile „necurate” ale județului (în special cei din spectrul puterii), ultimul său articol fiind despre un politician din administrația locală, care, împreună cu directorul unei școlii, obligau elevii să muncească pe proprietatea sa, fără să îi remunereze. Alte două cazuri de hărțuire ce au avut loc în 2003 sunt cele ale ziaristei Carmen Cosman de la cotidianul „România Liberă” și al lui Marius Mitrache de la „Evenimentul Zilei” (aceștia au fost loviți de doi indivizi neidentificați la câțiva metri de o secție de poliție din Petroșani, atunci când se pregăteau să lucreze la o anchetă). Cei doi ziariști au publicat câteva cazuri răsunătoare de corupție din administrația locală. Ancheta poliției privind identificarea celor doi agresori nu a scos la iveală nici un nume.

De obicei, astfel de cazuri arată cât de prost înțeleasă (sau neînțeleasă) este în România libera exprimarea a opiniilor, faptul că fiecare poartă întreaga responsabilitate pentru cele afirmate public și că presiunile politice, economice sau de altă natură fac din ziariști, de cele mai multe ori, fie instrumentele acelor ce au de apărut diferite interese (în cazul în care fac compromisuri profesionale), fie sfârșesc amenințați, șicanați sau agresați de către cei ai căror interese necurate le-au scos la iveală.

Organismele de monitorizare a presei vorbesc tot mai mult de „berlusconizarea presei”, făcându-se aluzie la magnatul media italian, care a înțeles să sacrifice independența canalelor TV pe care le deținea în scopuri

politice. Fenomenul este des întâlnit la nivel local, acolo unde publicațiile au o situație financiară fragilă și depind aproape în exclusivitate de banii proveniți din publicitate, făcând-o vulnerabilă în fața presiunilor politice de tot felul. În multe județe din România, oamenii de afaceri locali (care sunt de cele mai multe ori și politicieni) cumpără ziarele, radiourile și posturile de televiziune locale (cele mai „grăitoare” cazuri fiind cele din județele Neamț, Bacău, Constanța, Vrancea). Scopul achiziționării acestor organisme de presă nu este acela de a aduce profit, fiind folosite mai degrabă ca mijloace de exercitare a autorității, drept mijloace de luptă împotriva adversarilor politici sau de protejare a afacerilor patronilor³.

Concluzii

Presa din România post-decembristă este oglinda vie a societății în ansamblul ei, libertatea de exprimare fiind de multe ori doar un paragraf de lege. Etica jurnalistică este, de multe ori, lăsată pe planul al doilea, prioritar fiind interesele oamenilor influenți ai momentului care apelează la organele de presă pentru a duce „bătăliile” împotriva concurenței. Sectorul de presă independentă (atât cât poate fi de independentă, știut fiind faptul că orice ziar sau televiziune se finanțează din publicitate) se confruntă cu mentalitatea comunistă conform căreia presa trebuie să reprezinte interesele țării sau ale clasei conducătoare și nu servirea adevărului.

Bibliografie:

---

³ Raportul *Libertatea presei în România – septembrie 2003*, Agenția de Monitorizare a Presei - Academia Cațavencu

1. Runcan, Miruna, *Introducere in etica si legislatia presei*, Ed. All, 1998
2. Christians Clifford G., Fackler Mark, Rotzoll Kim B., McKee Kathy B., *Etica mass-media. Studii de caz*, Ed. Polirom, 2001
3. [Miroiu Mihaela, Blebea Nicolae Gabriela](#) , *Introducere in etica profesionala*, Ed. Trei, 2001
4. Agenția de monitorizare a presei – Academia Cațavencu (www.mma.ro)
5. Asociația pentru Protecția și Promovarea Libertății de Expresie (APPLE)
6. Freedom House (prin programul ProMedia al USAID)
7. www.mediaethics.ca